

TRANSLATING N. N. NOSOV INTO ROMANIAN

Sanda Misirianțu, Assist. Prof., PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In one of his seminal works Roger T. Bell states that translators should draw up journals reflecting their translation experiences. Bell also suggests that professional translators consult these journals for practical purposes and use them for instructing and training translators [Bell, R. T., Teoria și practica traducerii, traducere de Cătălina Gazi, Iași, Editura Polirom, 2000, p. 57]. The author of the present paper takes into account Bell's thoughts and intends to point out some specific aspects connected with the translator's work. Some of the author's translation experiences generated by the translation into Romanian of Dunno on the Moon, the third volume of Nosov's trilogy (Translation from Russian by Sanda Misirianțu. Illustration by Silvia Olteanu. Bucharest: Humanitas Publishing House, 2013, 432 pages), have been selected and described in the paper.

Keywords: N.N. Nosov, „Habarnam pe Lună”, translation from Russian into Romanian, literature for children, translating practice, translating decisions.

Nu există traducere perfectă, putem totdeauna retraduce... (Ricoeur 2005: 132)

O. N. N. Nosov tradus în limba română. Scriitor de literatură pentru copii, Nikolai Nikolaevici Nosov este cunoscut cititorilor din România datorită traducerii *trilogiei „Habarnam”*, sintagma evidențiată făcând referire la volumele: (1) *Aventurile lui Habarnam și ale prietenilor săi*, traducere din limba rusă de Nina Gafița, ilustrații de A. Laptev. București, Ed. Ion Creangă, 1985, 176 p. (ediția a II-a: București, Humanitas, 2003, 2010, 173 p.); (2) *Habarnam în Orașul Soarelui*, ilustrată de același A. Laptev, volum ce beneficiază de două traduceri independente în limba română: traducerea lui Tia Mureș (București, Ed. Tineretului, 1962, 256 p.), respectiv Gabriela Russo (București, Humanitas, 2011, 239 p.); (3) *Habarnam pe Lună*, traducere din limba rusă de Sanda Misirianțu, ilustrații de Silvia Olteanu (București, Humanitas, 2013, 432 p.). În afară de cărțile acestei trilogii, trebuie menționate și volumele: *Nuvele și schițe*, București, Ed. Tineretului, 1954, 422 p. și *Vitea Maleev la școală și acasă și alte povestiri*, București, Ed. Ion Creangă, 1975, 256 p¹.

1. „Experiențe de traducere”. Într-o lucrare a sa de referință, Roger T. Bell vorbește despre necesitatea alcătuirii de către traducători a unor *jurnale ale experiențelor de traducere*, sugerând utilitatea practică a consultării acestora de către traducătorii profesioniști și posibilitatea întrebuițării lor în cadrul programelor de instruire și perfecționare a traducătorilor². Pornind de la această idee și împrumutând termenul, ne propunem să evidențiem în lucrarea noastră câteva aspecte concrete ce țin de munca traducătorului, selectând câteva dintre *experiențele de traducere* prilejuite de traducerea în limba română a celui de-al treilea volum al trilogiei semnate de N. N. Nosov. Mai exact, vom supune atenției traducerea în limba română a onomasticii volumului, făcând referire la numele unor personaje, la toponime (denumirile orașelor) și la urbanonime (denumirile străzilor din aceste orașe).

¹ Aspecte legate de traducerea în limba română a volumelor trilogiei lui N. N. Nosov se regăsesc și în alte două studii ale noastre: 1) *N.N. Nosov in three translations into Romanian* (înaintat spre publicare în volumul conferinței internaționale *Vocational and adult education* (Ungaria, Szeged, 17-19 octombrie 2013); 2. *Cum îi cheamă pe prietenii lui Habarnam*, în „Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea”, Anul III, nr. 1/2014, editori Katalin Balázs, Ioan Herbil, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2014, p. 401-407.

² Bell, Roger T., *Teoria și practica traducerii*, traducere de Cătălina Gazi, Iași, Editura Polirom, 2000, p. 57.

2. „Habarnam pe Lună”. În cea de-a treia carte a trilogiei, prichindeii din Orașul Florilor ajung pe Lună, într-o lume cu totul altfel. Mai întâi Habarnam (personaj central al volumelor, așa cum o arată și toate cele trei titluri în care este menționat) și Gogoasă, apoi și ceilalți prichindei (cunoscuți cititorilor din primul volum), în frunte cu Știetot, prichindelul datorită căruia se construiesc cele două rachete. Dacă numele prichindeilor *pământeni* sunt cunoscute din primul volum³, nu la fel stau lucrurile în cazul prichindeilor *lunari*. Printre aceștia, vom întâlni câteva categorii distincte: prichindei de afaceri (foarte bogați și care dețin controlul asupra a tot și a toate) și, la antipod, prichindei sărmani care abia reușesc să-și ducă zilele; polițiști (numeroși și fără de care nu se poate concepe existența în societatea de pe Lună) și, în consecință, prichindei arestați (numeroși și ei, cu toate că unele fapte pentru care se află în arest sunt de-a dreptul derizorii – de exemplu, *mirositul unui covrig*). În cele de mai jos vom încerca să explicăm opțiunile de traducere a numelor așa-numiților prichindei afaceriști, prezentând resorturile care le-au facilitat apariția.

2.1. Prichindeii afaceriști. Carte politizată, scrisă în perioada „războiului rece” dintre U.R.S.S. și America, *Habarnam pe Lună* se constituie într-o veritabilă propagandă anticapitalistă. Privind lucrurile din această perspectivă, se va putea constata că numele personajelor din *Habarnam pe Lună* nu sunt cătuși de puțin neutre.

La fel ca oricare altă secvență (unitate) de traducere, numele trebuie supuse demersului hermeneutic: întâi de toate, semnificația lor va fi descifrată în textul-sursă, sarcina dintâi a traducătorului fiind aceea de a decodifica, de a stabili codul semiotic în care acestea se înscriu. Odată identificată, semnificația va trebui recuperată și în cazul numelui propus în traducere, în limba-țintă: prichindeii lunari sunt avari, puși pe căpătuială, hrăpăreți etc., numele acestora fiind puternic individualizate: *Caracatiță*, *Crab*, *Capsec*, *Obtuz*, *Zgârcitus*, *Avarus*, *Calicus*, *Mârșăvilă*, *Murdărescu*, *Haț*.

2.1.1. În unele dintre situații, caracterul univoc al cuvântului rusesc a permis echivalări semantice ușor de realizat, printr-o traducere mecanică (implicit – necreativă și lipsită de complicații): **Спрут** (< спрут – caracatiță⁴) – **Caracatiță**; **Краб** (< краб – crab) – **Crab**. Este adevărat, cele două nume din rusă îl adaugă pe **-c** (s) substantivelor comune pe care le au în componență. Autorul procedează la fel și în cazul altor nume (vezi *infra*), trimițând, referențial, la un alt tip de societate, străină adică, astfel de nume putând fi recunoscute ca aparținând respectivei societăți, diferită de cea căreia îi aparține Habarnam.

2.1.2. Spre deosebire de numele de mai sus, în alte situații, în spiritul textului-sursă, a fost necesar să căutăm pentru traducerea în română echivalente care să conoteze prostia, îngustimea minții, dar și avariția, zgârcenia. Contextualizăm analiza, prezentând fragmentele de text relevante.

2.1.2.1. Capsec era „celebru pentru capul său care atârna greu ca un butuc de stejar și era țeapăn, neputându-se apleca prea mult când trebuia să se uite în jos. Prichindeii cu capete asemănătoare erau numiți de ceilalți lunatici «grei-de-cap»” (p. 200); în rusă, personajul se numește **Дубс** (< дуб – stejar); adjectivul **дубовый**, din aceeași familie de cuvinte a substantivului **дуб**, intră în componența frazeologismului **дубовая голова** (textual - *cap de stejar*) al cărui echivalent românesc este **cap sec**, **cap pătrat**, **cap de lemn**; ulterior efectuării traducerii, considerăm că un nume precum *Cap-Pătrat* (ortografiat, de exemplu, astfel) ar fi fost nu doar mai pe înțelesul micilor cititori, ci chiar mai hazos, însă această funcție nefiind prezentă în textul original, am preferat un nume corelat cu funcția de

³ Trebuie spus că, din perspectiva traducerii, volumele trilogiei se condiționează între ele în ceea ce privește (cel puțin) numele personajelor: onomastica impusă în primul volum va fi cea care se va păstra în următoarele, indiferent de preferințele pe care le-ar fi putut avea traducătorii celui de-al doilea sau al treilea volum (în raport cu prima, respectiv prima și a doua traducere).

⁴ Utilizăm *Dicționar rus-român*, vol. I-II. Redactori principali: Gheorghe Bolocan, Tatiana Nicolescu. Sub conducerea redacțională a acad. Emil Petrovici, Academia R.P.R., București, E S P L A, 1959.

prognozare⁵ urmărită de autor, fără a-l „înzebra” însă cu nimic în plus; un nume precum *Cap de Lemn* ar fi fost și el potrivit, dacă ne gândim că din componența acestuia se decupează un element (*lemn*) cu semantism apropiat de cel din original (*stejar*), cu toate că un astfel de transfer particularizant (dinspre un câmp restrâns – *stejar* – înspre unul mai general – *lemn*) nu este o condiție esențialmente necesară, *Capsec* fiind, de asemenea, actualizator de sens.

2.1.2.2. La traducerea prin **Obtuz** a lui **Тупс** (< тупой – obtuz, care pricepe anevoie, mărginit, stupid) s-a ajuns pornindu-se de la semnificația cuvântului din care se poate decupa secvența **туп** (prezentă în numele personajului), indiferent dacă avem în vedere adjectivul (ca mai sus) sau verbul (*тупеть*) ori adverbul (*тупо*) din aceeași familie lexicală. Iată și descrierea personajului: „Capitalistul Obtuz nu putea fi nicidecum încadrat în categoria prichindeilor numiți grei-de-cap, întrucât capul său arăta plăcut și se rotea cu ușurință în orice parte, însă, după cum se vede, el era la fel de încuiat precum domnul Capsec.” (p. 200).

2.1.2.3. **Zgârcitus** este în rusă **Скрягинс** (< скряга – om zgârcit, avar, cărpănos, zgârie-brînză): „Acest Zgârcitus era un prichindel gălbejit și foarte slab, care semăna cu un pește uscat. Ochii lui erau la fel de tulburi și de stinși ca ai unui pește adormit și se înviorau numai când venea vorba despre bani.” (p. 201).

2.1.2.4. **Avarus** este în textul original **Жадинг** (< жадина – 1. om lacom, nesățios, hrăpăreț. 2. zgârcit, zgârie-brînză), iar **Calicus** – **Скуперфильд** (< скупой – zgârcit, calic, avar): „Trebuie spus că Avarius și Calicfield își câștigaseră mare faimă printre locuitorii din Palavrenville. Ca să fim corecți, trebuie totuși să spunem că ei au devenit celebri nu datorită unor fapte bune, ci numai din cauza zgârceniei lor.” (p. 202). După cum se poate observa, numele rusești au, în textul original, sufixe diferite (de origine străină, trimitând în mod evident la un alt spațiu), dificultatea la traducere constând în a opta pentru modul de redare a acestora în română. În cele din urmă, optându-se pentru uniformizare, personajele au devenit *Avarus*, *Calicus*, *Zgârcitus* (vezi *supra*, unde în rusă era sufixat în alt mod: **Скрягинс** vs. **Жадинг**).

2.1.2.5. **Mârșăvilă** – în rusă **Дрянинг** (< дрянъ – ticălos, om de nimic, mizerabil, canalie). Afacerile lui Mârșăvilă par a fi făcute spre binele celor sărmani, dar aceasta este doar o aparență, în fond, construind pentru ei locuri mizere, în care nu investește deloc (se doarme pe scândură, cu buturugă sub cap în loc de pernă, e plin de ploșnițe și de șobolani), el acumulează bani de pe urma bieților prichindei fără un acoperiș deasupra capului. Am considerat că personajul procedează, așadar, *mârșav*, și, în consecință, l-am numit *Mârșăvilă*.

2.1.2.6. **Murdărescu** – în rusă **Грязинг** (< грязный – murdar, jegos). Personajul este fabricant de săpun, efectul stilistic din textul-sursă se păstrează și în traducere; prin adecvarea sufixului numelui acestuia la spațiul limbii-țintă (*-escu*), am încercat să asigurăm textului tradus firescul, *transparența*⁶, unui text original.

2.1.2.7. **Haț** (proprietarul hotelului Perla, loc de unde se va transmite sosirea lui Habarnam, prichindelul venit din Cosmos) este **Хапс** în rusă (< хапать – a apuca, a înhăța); conotațiile sunt evidente atât în original, cât și în traducere.

2.1.2.8. Ca o concluzie la cele prezentate mai sus, putem afirma că traducerea numelor din limba rusă nu a fost una dificilă, nici prin prisma interpretării semantice în limba-sursă, nici din cea a redării semnificației numelor în limba-țintă.

⁵ Termen preluat de la Irina Condrea, *Traducerea din perspectivă semiotică*, Chișinău, 2006, p. 196.

⁶ În bibliografia de specialitate din domeniul traductologiei se vehiculează metafora *lentile transparente / lentile colorate*, primele dintre acestea fiind cele care asigură transparența textului tradus).

2.2. Orașele lunare. Principalele orașe de pe Lună au denumiri adesea transparente, foarte sugestive, relativ ușor de descifrat în textul-sursă: *Давилон, Грабенберг, Брехенвиль, Паноптикум, Сан-Комарик, Лос-Свинос, Лос-Кабанос, Лос-Паганос, Фантомас*.

La traducerea lui *Давилон* (*Davilon*) am ezitat între interpretarea denumirii ca o posibilă aluzie la *Вавилон* (*Vavilon*, în română *Babilon*) și sensurile propriu și figurat ale verbului rusec *давить* – *a strivi, a zdrobi, a asupra, a oprima*. În cele din urmă, balanța a înclinat în favoarea celei de-a doua opțiuni, *Давилон* devenind, în traducerea în limba română, **Zdrobilon** (principalul oraș de pe Lună, oraș în care va ajunge Habarnam), din seria sinonimică fiind ales cel pe care l-am considerat ca fiind mai transparent și având o sonoritate mai mare. După cum se poate observa, în traducerea acestei denumiri se păstrează terminația din rusă (*-lon*), în același mod procedându-se și în cazul orașelor **Грабенберг** (*Grabenberg*) și **Брехенвиль** (*Brehenvil*) – în română, **Hoțenberg** (aici locuia Caracatiță, președintele Marelui Cartel) și **Palavrenville** (oraș în care locuiau Avarus și Calicus, milionari pe seama cărora se încingeau discuții în contradictoriu legate de care dintre ei este mai... zgârcit). În numele rusești se pot decupa verbul *грабить* – *a jefui, a fura, a prăda*), respectiv substantivul *брехня* (*minciuni, scorniri, născociri, palavre, brașoave*).

Dacă pentru *Паноптикум* (*Panoptikum*) și *Фантомас* (*Fantomas*) am preferat preluarea numelor din textul-sursă și în textul-țintă (**Panopticum, Fantomas**), la traducerea lui *Сан-Комарик* (*San-Komarik*) – devenit **San Parazito** –, am păstrat primul element, în cazul celui de-al doilea (diminutiv de la *комар* – *țânțar*) încercând înlocuirea acestuia cu un element pe care l-am considerat sugestiv printr-o analogie de tipul „a suge sângele cuiva” / „a parazita pe cineva”.

Spre deosebire de Habarnam, care cade de pe Lună și ajunge în principalul oraș din lumea sublunară, în Zdrobilon, Gogoasă (partenerul său în călătoria cu racheta) zboară pe deasupra unor orașe aflate într-o zonă de litoral – *Лос-Свинос* (*Los-Svinos*), *Лос-Кабанос* (*Los-Kabanos*), *Лос-Паганос* (*Los-Paganos*). Ca și în cazul denumirilor de care ne-am ocupat anterior, și în cazul celor trei orașe construite în mod identic (având în componență elementul *Los-*), înainte de a traduce denumirile orașelor în limba română, sarcina traducătorului era aceea de a le decodifica semnificația în limba rusă: cunoscând faptul că autorul are în vedere anumite conotații (modelul capitalist fiind America), am considerat necesară nu doar recuperarea în traducere a transparenței semnificației numelui original, ci și păstrarea elementului *Los-*. Astfel, *Лос-Свинос*, *Лос-Кабанос*, *Лос-Паганос* devin în română **Los-Porc**, **Los-Hienos**, **Los-Peizanos**. În componența primelor două nume rusești pot fi identificate cu ușurință substantivele *свинья* (1. *porc*; 2. (fig.) *om josnic, fără scrupule*) și *кабан* (1. *porc, porc mistreț*; 2. *vier, porc*). După cum se poate observa, în cazul celei de-a doua denumiri am operat un transfer, apelând la un substantiv (*hienă*) din același câmp lexical (al animalelor sălbatice) și care, prin sensul său figurat, trimite la același cod semiotic (*om ticălos, nemernic, mizerabil*). În privința celui de-al treilea oraș (*Лос-Паганос*), mărturisim atât confruntarea cu o situație de traducere mai puțin comodă decât cele de până acum, dar și o oarecare nesiguranță privind adecvarea denumirii propuse la publicul-țintă al traducerii, dacă ne gândim la *Habarnam pe Lună* ca la o carte... pentru copii. Privind retrospectiv, interpretăm această opțiune de traducere prin prisma modului în care am rezonat (ca adult) cu varianta respectivă în momentul traducerii cărții, și aici putem aduce în discuție faptul că *Habarnam pe Lună* este o carte deschisă spre dublă receptare, fiind destinată nu doar copiilor, ci și adulților, caz în care denumirea pentru care am optat în traducere poate fi considerată ca justificată. Zarurile fiind (oricum) aruncate, nu ne rămâne decât să ne motivăm decizia traductivă (în spiritul a ceea ce ne-am propus în paginile acestui demers): întrucât am interpretat faptul că autorul însuși a utilizat o etimologie străină (latinescul *paganos* – locuitor al satului care nu era creștinat –, am adoptat procedeul, apelând la franțuzescul *paysan* (țăran) și, făcând transferul printr-un cuvânt aparținând

vorbirii curente – *peizan* –, l-am adaptat potrivit formei prezente în textul-sursă – *paganos / peizanos*).

2.3. Urbanonimele. Nu numai orașele au denumiri meșteșugit alese, ci și străzile acestora, adjectivele sau substantivele din componența lor având conotații clare ce trimit la coduri semantice, semiotice și stilistice ușor de identificat: **Strada Răsucită**, **Intrarea Șerpilor** (adresa magazinului de „mărfuri de diferite calibre”, pe al cărui proprietar, Șnapino, trebuia să-l caute Habarnam la ieșirea din închisoare); **Strada Mare a Câinilor** (aici se afla locuința lui Ploșniță, personaj de care se leagă prima experiență mai mult decât neplăcută a lui Habarnam pe Lună: la comanda lui Ploșniță, Habarnam este hăituit de câinii acestuia, pentru că a luat un fruct dintr-un copac de pe proprietatea lui); **Strada Flenduraticilor** (pe această stradă era situat hotelul Perla, hotel ales de Șmek pentru a-l prezenta zdrobilonienilor pe Habarnam, prichindelul venit de pe o altă planetă); **Strada Holerei** (aici locuia doctorul Seringă, cel care se autopropune să-l consulte pe Habarnam în cadrul transmisiei televizate, prilej pe care nu-l ratează pentru a-și face publică adresa); **Strada Fertingului** (pe această stradă se află clădirea în care se va amplasa biroul Societății Plantelor Gigantice); **Strada Mare a Cocioabelor**, **Strada Mică a Cocioabelor**, **Prima, A doua, A treia Intrare a Cocioabelor**, **Fundăturica Gunoiului** (locuri prin care se ajunge la hotelul „Fundăturica”, de fapt, un azil de noapte pentru săraci).

În general, după cum se va vedea în cele de mai jos, denumirile rusești ale acestor străzi nu ridică mari probleme de traducere.

2.3.1. Strada Răsucită, Intrarea Șerpilor – Кручёная улица, Змеинный переулоч: pentru adjectivul *кручёный* – *răsucit*, *împletit* – am preferat primul adjectiv oferit de dicționar⁷; deși pentru rusescul *переулоч* dicționarul dă sensul de *stradelă*, *ulicioară*, nu ne situăm în prezența unei sintagme dificil de tradus, fiind vorba de o *adresă* și deci de un anume tip de *standardizare*, **Змеинный переулоч** devenind, astfel, **Intrarea Șerpilor** (*змеинный* – *de șarpe*), cu trimitere clară la o lume perfidă, veninoasă.

2.3.2. În cazul denumirii **Strada Mare a Câinilor**, adjectivul posesiv din **Большая Собачья улица** este redat în română prin determinant substantival genitival: **Собачья – a Câinilor**.

2.3.3. Strada Flenduraticilor este traducerea denumirii **Улица Лоботрясов** ce are în componență forma de genitiv a substantivului cu formă populară *лоботряс* – *leneș*, *trîndav*, *pierde-vară*. Am optat pentru varianta **Strada Flenduraticilor**, deoarece pe această stradă se află hotelul Perla, loc unde a fost văzut pentru prima dată Habarnam și care a devenit mai apoi zonă de mare interes: „În aceste zile orașul Zdrobilon zumzăia mai ceva ca un roi de albine. Lumea se trezea dimineța și citea ziarele ca să afle cât mai repede noutăți despre Habarnam. Mulți se duceau la hotelul Perla și umblau prin fața lui cu zilele, sperând că măcar îl vor zări pe prichindelul venit din adâncurile cosmosului” (p. 161).

2.3.4. Strada Holerei are în denumirea din rusă determinant adjectival – **Холерная улица** (sintactic, atributului substantival din română îi corespunde în limba rusă un atribut acordat).

2.3.5. Strada Fertingului este în rusă **Улица Фертинга**. Aici se cuvin făcute unele precizări: așadar, după cum o spune și titlul volumului, Habarnam ajunge pe Lună – un cu totul alt spațiu, având realități specifice, absolut străine *pământeanului*. În aceste condiții, ne puteam aștepta la apariția *realiilor* (cuvinte ce denumesc realități concrete specifice unui anumit spațiu), fapt care se și întâmplă. Alături de realii social-politice de tipul *societate pe acțiuni*, *cartel* etc. (a căror echivalare semantică era ușor de făcut datorită metaforei pe care Nosov și-a construit textul: luna = societatea capitalistă), apar și așa-

⁷ A nu se înțelege totuși faptul că formele prezente într-un articol de dicționar nu suportă completări sau sinonimizări; dimpotrivă, adesea este nevoie să se recurgă la cuvinte pe care dicționarul nu le conține, simțul limbii fiind cel care conduce la găsirea celei mai potrivite variante pentru limba-țintă.

numitele *realii etnografice*, fie că este vorba de moneda folosită în societatea prichindeilor lunatici (ceea ce ne interesează aici), fie că este vorba de ocupații ale locuitorilor respectivei societăți lunatice. Astfel, apare cuvântul **фертинг** (moneda) și apare și **сантик** (subdiviziunea monedei), la a căror traducere am procedat diferit: în cazul lui **фертинг**, decizia traductivă a fost de a lăsa cuvântul în forma din textul original – **ferting**, în timp ce diminutivul **сантик** a fost tradus prin **centișor**. Formele cuvintelor din traducere respectă modul în care acestea apar în original: creație lingvistică preluată în formă netradusă, respectiv diminutiv redat prin forma diminutivată a subdiviziunii monetare (*cent – centișor*). Revenind, denumirea monedei apare în denumirea străzii devenită în română **Strada Fertingului**, după rusescul **Улица Фертинга**.

2.3.6. Strada Mare a Socioabelor și Strada Mică a Socioabelor sunt traduceri pentru **Большая Трущобная улица** și **Малая Трущобная улица**, cuvântul-cheie fiind adjectivul *трущобный* – 1. de fund de provincie. 2. de mahala, de cartier sărac. 3. de cocioabă. Am optat pentru utilizarea în traducere a substantivului *cocioabă* (în rusă – *трущоба*) care poate fi regăsit și în continuare: **Первый, Второй и Третий Трущобные переулки** devin **Prima, A doua și A treia Intrare a Socioabelor**.

2.3.7. Fundăturica Gunoii este în rusă **Мусорный тупичок** (adjectivul *мусорный* – *de gunoi* și diminutivul de la *тупик* – *fundătură*). Diminutivul dă și numele azilului de noapte unde va ajunge Habarnam împreună cu prichindelul Iedu, prietenul lui de pe noua planetă.

2.3.8. În afară de străzile de care ne-am ocupat până acum și pe care fie sunt amplasate clădiri în care au loc acțiuni ale povestirii, fie eroii cărții se află doar în trecere, în text se întâlnesc și alte câteva denumiri, pe care le vom evidenția în următoarea secvență: „Trotuarele asfaltate se terminaseră și începură cele pavate cu piatră. Acestea erau pline de hârtoape și de mormane de gunoi. Priveliștea îl deprima pe Habarnam. Unele denumiri ale străzilor îți puteau trezi sentimente nu tocmai plăcute. Dacă în cartierele bogate ale orașului întâlneai adesea denumiri precum **Strada Luminii, Strada Fericirii, Bulevardul Bucuriei**, aici întâlneai nume de străzi cum ar fi **Strada Sărăciei, Strada Întunecată, Strada Murdară, Strada Mlaștinii** sau **Strada Mucegaiului**.” (p. 269). Deși în cazul denumirilor **Светлая улица, Счастливая улица, Болотная (улица), Гнилая (улица)** determinantul din rusă este adjectival, am preferat traducerea prin **Strada Luminii, Strada Fericirii, Strada Mlaștinii, Strada Mucegaiului** (și nu – *Strada Luminoasă, Strada Fericită, Strada Mlaștinoasă, Strada Mucegăită*). La această modalitate de traducere am apelat în cazul denumirilor **Тёмная улица** și **Грязная улица**, redată și în română prin nume având component adjectival: **Strada Întunecată, Strada Murdară**. Pentru **бульвар Радости** și **улица Бедности** am păstrat și în română determinantul în forma cazului genitiv din textul rusesc: **Bulevardul Bucuriei, Strada Sărăciei**.

3. Pentru că am ales ca paginile de față să se constituie în dezvoltări legate de „șantierul traducătorului”, credem că este potrivit să facem o ultimă mărturisire: confruntarea cu textul străin a fost nu doar incitantă, ci și neliniștitoare, însă cea mai mică urmă de neliniște s-a risipit la gândul că, înainte de a vedea lumina tiparului, textul traducerii noastre a trecut prin filtrul corecturii Gabrielei Russo, reputată traducătoare din limba rusă, pe care o prețuiam și o cunoșteam datorită traducerilor din Ludmila Ulițkaia (de traducerea celui de-al doilea volum din trilogia *Habarnam* având știre abia când, încredințându-ni-se traducerea celui de-al treilea, a fost nevoie de o familiarizare cu volumele de dinainte).

Și, la final, este momentul să adăugăm că modificările și sugestiile făcute de Gabriela Russo (pe care le-am acceptat necondiționat, cu apreciere și cu toată recunoștința) nu au făcut decât să sporească farmecul lecturii lui *Habarnam pe Lună*.

Bibliografie

Ballard, Michel, *Numele proprii în traducere*, Traducere integrală din limba franceză. Coordonare traducere, Cuvânt înainte la ediția în limba română și note de traducere: Georgiana Lungu-Badea, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2011.

Ionescu, Tudor, *Știința și/sau arta traducerii*, Cluj-Napoca, Limes, 2003.

Nida, Eugen A., *Traducerea sensurilor. Traducerea: posibilă și imposibilă*, Studiu introductiv, interviu, traducere și note de Rodica Dimitriu, Iași, Institutul European, 2004.

Ricœur, Paul, *Despre traducere*, Traducere și studiu introductiv de Magda Jeanrenaud. Postfață de Domenico-Jervolino, Iași, Polirom, 2005.